

Bir erken müdahale programı olarak bebek kütüphanesi: Bebeklerin beceri gelişimlerinin desteklenmesi

The baby library as an early intervention program: Supporting babies' skills development

Şehnaz Ceylan¹, Buşra Yaman², Kübra Nur Bıyıklı², Havva Gözpınar²

¹Karabük University, Faculty of Health Sciences, Department of Child Development, Karabük, Türkiye

²Karabük University, Institute of Health Sciences, Department of Child Development, Karabük, Türkiye

Öz

Amaç: Bu çalışmada, bebeklerin beceri gelişiminin desteklenmesine yönelik bebek kütüphanelerinde uygulanan erken müdahale destek programının niteliğini incelemek amaçlanmıştır.

Yöntem: Çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması modeli ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın örneklemini 0-36 aylık bebeğe sahip 92 anne ve bebekleri (Kız: 48, Erkek: 44) oluşturmaktadır. Araştırmada veri değerlendirme aracı olarak Yarı Yapılandırılmış Aile Görüşme Formu, Ankara Gelişim Tarama Envanteri ve Denver II Gelişimsel Tarama Testi kullanılmıştır. Kullanılan ölçekler aracılığı ile elde edilen veriler analiz edilmiştir.

Bulgular: Elde edilen bulgularda erken müdahale programlarının özellikle dil gelişimi, sosyal gelişim ve uyku rutinlerinin desteklenmesinde etkilerinin olduğu görülmüştür. Aynı zamanda programa devamlı katılımın evdeki öğrenmeleri de teşvik ettiği, gerçekleştirilen ev ziyaretleri ile bebeklerdeki gelişimsel problemlerin daha hızlı iyileştirilmesine katkıda bulunduğu gözlemlenmiştir.

Sonuçlar: Araştırma sonuçlarına bakıldığında bebek kütüphanesinde uygulanan erken müdahale programı bebeklerin gelişimleri üzerinde anlamlı etkileri olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: bebek; beceri; erken müdahale; gelişim; kütüphane

ABSTRACT

Aim: The aim of this study is to examine the characteristics of an early intervention support program implemented in baby libraries, designed to support the skill development of infants.

Methods: The study was conducted with the case study model, one of the qualitative research methods. The sample of the study consisted of 92 mothers with 0-36 months old babies and their babies (Girl: 48, Boy: 44). Semi-structured Family Interview Form, Ankara Developmental Screening Inventory and Denver II Developmental Screening Test were used as data evaluation tools in the study. The data obtained through the scales used were analysed.

Results: The findings showed that early intervention programmes were particularly effective in supporting language development, social development and sleep routines. In addition, it was observed that continuous participation in the program encouraged learning at home and contributed to faster improvement of developmental problems in infants through home visits.

Conclusion: The results of the study showed that early intervention programme implemented in the baby library had significant effects on the development of infants.

Keywords: early intervention; development; infant; library; skills

Giriş

Çocuklarda gözlenebilecek gelişimsel risk faktörlerinin erken dönemlerde belirlenmesi ve ardından uygun erken müdahale programına başlanması ilerleyen süreçlerde oluşabilecek olası sorunların önlenmesi veya en aza indirgenmesinde oldukça önemlidir (Aytekin & Bayhan, 2015). Erken müdahale, 0-72 ay aralığındaki çocukların gelişim özelliklerini gözetip geliştirmeyi amaçlayan bir yaklaşımdır (Zwaigenbaum ve ark., 2015). 0-36 ay aralığındaki bebeklere hizmet verirken, bazı müdahaleler 72 aya kadar devam edebilir; burada yaş değil, gelişimsel durum belirleyicidir (Tercan & Bayhan, 2020). Literatüre göre erken müdahale, 0-36 ay arasındaki çocukları kapsayan ve gelişimsel gerilik riski taşıyan bireylerin gelişimini en üst düzeye çıkarmayı hedefleyen multidisipliner bir programdır (Bayhan & Taştekin, 2015). Bu süreç, çocukların gelişim alanlarını etkileyen faktörlerin belirlenmesi açısından önemlidir ve 0-8 yaş

arasındaki çocuklar ile ebeveynlerine yönelik destekleme hizmetlerini içerir (Algra, 2011; Ülker ve ark., 2015).

Erken müdahale uygulamaları çocukların gelişimlerini erken dönemlerde desteklemeyi hedefler ve farklı uygulamalar içerir (Guralnick & Bruder, 2016). Türkiye’de uygulanmakta olan bazı erken müdahale programları olarak ise örneğin Anne-Çocuk Eğitim Programı (AÇEP), çocuk gelişimine anne merkezli destek sağlayan ve ekonomik yönden dezavantajlı çocukların gelişimlerini ve akademik başarılarını gözetten bir erken müdahale programıdır (Akoğlu & Şipal, 2012). Bir diğer program ise çocukların gelişimini desteklemeyi aile merkezli bir şekilde sağlayan bir erken müdahale programı olan Etkileşim Temelli Erken Çocuklukta Müdahale Programı (ETEÇOM), çocuk gelişim alanlarının tümünü kapsayan bütüncül bir program olma niteliği ile otizm tanılı çocukların gelişimlerini desteklemektedir (Selimoğlu & Özdemir, 2018). Küçük Adımlar Erken müdahale Projesi (KAEEP) ise gelişimsel yetersizliği olan veya risk grubunda olan çocuklar için yine ebeveyn-çocuk

temelli olarak destek sağlamayı amaçlayan bir erken müdahale programıdır (Akoğlu & Şipal, 2012).

Erken müdahale uygulamaları alan uzmanlarının anne-babalarla birlikte iş birliği oluşturularak gerçekleştirilen destek hizmetleridir. Bu hizmetler anne-babaların da çocuklarının gelişimlerini desteklemesine olanak sağlar (Keilty, 2010). Erken müdahale uygulama aşamalarında en aktif rollerden biri annededir. Annelerin program üzerinde detaylı bilgiye sahip olması ve uygulayıcılarla iş birliği kurması ise oldukça önemlidir (Byington & Whitby, 2011; Ülker ve ark., 2015). Örneğin bebeklik döneminde dilin kazanılması, sosyal öğrenme ortamı içerisinde, başta ebeveyn-çocuk ilişkisine bağlı olarak ilerleyen bir süreçtir (Girard ve ark., 2016) ve bu süreç içerisinde, ebeveynlere resimli kitapları kullanarak çocuklarıyla etkileşim kurma konusunda eğitimlerin verildiği erken müdahale programları, aslında çocukların gelişimlerini desteklemek amacıyla uygulanan stratejik bir yaklaşım niteliğini taşımaktadır (Dowdall, 2019). Brown ve ark. (2018) tarafından ebeveynlere, bebekler için yaşa ve gelişim dönemine uygun kitapların nasıl seçileceği konusunda müdahale eğitimleri sağlandığında ebeveyn-çocuk ilişkisinin ve çocuklardaki dil gelişiminin olumlu yönde etkilendiği saptanmıştır.

Halk kütüphaneleri erken müdahale programlarına ulaşmanın en ekonomik ve verimli yollarından biridir. Çeşitli materyal, kitap, etkinlik ve programları ücretsiz olarak halka sunmaktadır. Aynı zamanda halk kütüphaneleri, erken dönemde çocukların okuma-yazma becerileri geliştirmeleri, hayal güçlerini genişletmeleri, yeni bilgiler keşfetmeleri ve öğrenmeyi sevmelerine zengin bir ortam da sağlamaktadır (Yılmaz & Ekici, 2011). Halk kütüphaneleri tüm bireyler için hiçbir ayırım gözetmeksizin, çocukların erken dönemde öğrenmeye başlamalarını, sosyal gelişimle birlikte topluma katılmalarını, bilgiye erişim haklarını kullanmalarını, kültür ve eğlence faaliyetlerini gerçekleştirmelerini amaçlamakla beraber düşük sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin çocukları için de ulaşılabilir imkânlar sunmaktadır (Kızıllöz & Karaca, 2018). Günümüzde çocuk ve bebek kütüphaneleri hizmetleri: ebeveynlere ödünç materyal ve danışma desteği sağlama, çocuklar için materyal önerileri sunma, kütüphane alışkanlığı sağlama, okur-yazarlık becerileri desteği sağlama, çeşitli gelişim alanlarına yönelik güdüleyici materyal ve etkinlikler sunma, ebeveyn eğitimleriyle ebeveynlik becerilerini destekleme, çocuklara, ebeveynlerine ve çocuk gelişimi alanında görev alan personellere danışmanlık hizmetleri sağlama gibi birçok fırsat sunmaktadır (Yılmaz & Ekici, 2011). Bu çalışmada ise bahsedilen bağlamlarda, bebek kütüphanelerinde uygulanan erken müdahale destek programının niteliğini incelemek amaçlanmıştır.

Yöntem

Araştırmanın modeli

Bu çalışmada nitel yöntem kullanılmıştır. Nitel araştırma "Araştırmacının kendiliğinden, doğal olarak oluşan olguları tüm karmaşıklığı içinde incelemesi, irdelemesi" olarak ifade edilmektedir (Fraenkel & Warren, 2000).

Çalışmada nitel araştırma yaklaşımlarından durum çalışması yaklaşımı kullanılmıştır. Durum çalışması, sınırlı bir sistemin nasıl işlediği ve çalıştığı hakkında sistematik bilgi toplamak için çoklu veri toplama kullanılarak o sistemin derinlemesine incelenmesini içeren metodolojik bir yaklaşımdır (Chmiliar, 2010). Durum çalışmasının desenlerinden ise tekli durum deseni benimsenmiştir. Yin (1984) tekli durum deseni

nitel bir durum için birden fazla alt tabaka ya da birimin bulunduğu iç içe geçmiş tek durum olarak nitelendirmektedir. Bu bağlamda yaptığımız çalışmada bebek kütüphanesinde gerçekleştirdiğimiz erken müdahale programında tek bir grup üzerinde çalışılmıştır.

Çalışma grubu

Çalışma grubunu, Karabük İl Halk Kütüphanesi bünyesindeki Bebek Kütüphanesine gelen ve çalışmayı kabul eden 0-36 aylık bebeğe sahip 92 anne ve bebekleri oluşturmaktadır. Çalışmadaki bebeklerin cinsiyet dağılımı 48 kız, 44 erkek şeklindedir. Çalışmadaki bebeklerin yaşları 0-36 ay arası değişmektedir ve dağılımı şu şekildedir: 0-19 ay aralığında olan 21 bebek, 20-30 ay aralığında olan 55 bebek, 30-36 ay aralığında olan 16 bebek bulunmaktadır. Çalışmadaki annelerin yaşları 23 ile 55 arasında değişmektedir ve dağılımı şu şekildedir: 23-27 yaş aralığında 18 anne, 28-33 yaş aralığında 45 anne ve 34-55 yaş aralığında 29 anne bulunmaktadır. Annelerin öğrenim durumları şu şekildedir: 1 ilkököl, 2 ortaokul, 19 lise, 24 ön lisans, 37 lisans, 7 yüksek lisans ve 2 doktora mezunu. Çalışmadaki babaların yaşları ise 36 ile 50 arasında değişmektedir ve dağılımı şu şekildedir: 26-33 yaş aralığında olan 45 baba, 34-39 yaş aralığında 32 baba, 40-50 yaş aralığında 15 baba bulunmaktadır. Babaların öğrenim durumları şu şekildedir: 3 ilkököl, 5 ortaokul, 25 lise, 15 ön lisans, 35 lisans, 7 yüksek lisans, 2 doktora mezunu oldukları yönündedir. Çocukların kardeş durumları incelendiğinde 33 çocuğun hiç kardeşi olmadığı, 26 çocuğun 1 kardeşe sahip olduğu, 21 çocuğun 2 kardeşi ve 12 çocuğun 3 kardeşinin olduğu görülmektedir. Son olarak aile gelir düzeylerinde ise 4 ailenin geliri giderden az, 68 ailenin geliri gideri karşılıyor ve 20 ailenin geliri giderden fazla şeklinde gelir düzeyi olduğu görülmektedir. Çalışmaya katılan 92bebeğeuygulanan Ankara Gelişim Tarama Envanteri (AGTE) sonucunda 81 bebeğin normal gelişim gösterdiği geri kalan dokuz bebeğin ise uygulanan Denver II Gelişimsel Tarama Testi sonucunda gelişimsel riski olduğu görülmüştür.

Veri toplama araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak; Kişisel Bilgi Formu, İhtiyaç Belirleme Formu, Yarı Yapılandırılmış Aile Görüşme Formu kullanılmıştır. İlk olarak ebeveyn ve çocuğa ait kişisel bilgilere erişmek amacıyla Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırmada nitel veriler ise ebeveynlerin erken müdahale programındaki eğitim programının desteklenmesinde ihtiyaç duydukları beceri alanlarının konularının belirlenmesi için İhtiyaç Belirleme Formu kullanılarak alınmıştır. Eğitim programının etkili olup olmadığını ölçmek amacıyla düzenlenen Yarı Yapılandırılmış Aile Görüşme Formu kullanılarak gerekli veriler toplanmıştır. Araştırmada çalışılan bebeklerin gelişimsel değerlendirmesini belirlemek amacıyla da Ankara Gelişim Tarama Envanteri (AGTE) uygulanmıştır. Uygulama sonucunda normal gelişim gösteren çocuklar çalışmaya alınmıştır. AGTE sonucunda dokuz gelişim riski çıkan bebekler farklı eğitim programı olan gelişimsel aile destek programına yönlendirilmiştir.

Kişisel bilgi formu

Araştırmacılar tarafından bebek ve ebeveyne ait bilgilerin bulunduğu bir bilgi formu hazırlanmıştır. Bilgi formunda bebeklerin kaç aylık olduğu, cinsiyeti, kardeş durumu, kaçınıcı çocuk olduğu vb. bilgiler; aileye ilişkin ise anne-baba yaşı, eğitim durumu, mesleği, gelir durumuna ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Yarı yapılandırılmış aile görüşme formu

Uygulanan erken müdahale eğitim programının etkili olup olmadığını, ölçmek amacıyla araştırmacılar tarafından oluşturulan yarı yapılandırılmış sorular hazırlanmıştır. Sorular şu şekildedir; “Eğitimin bebeğinize ve size ne gibi katkıları oldu? Eğitim süreci boyunca bebeğinizde gözlemlediğiniz değişimler nelerdir? Eğitim ile ilgili öneri ya da görüşleriniz nelerdir?”. Hazırlanan sorular, eğitim sonunda ailelerle görüşülerek sorulmuştur.

İhtiyaç belirleme formu

Eğitime başlamadan önce bebeklerin kişisel bilgilerinin, öykülerinin, ebeveynlerin bebekleriyle kurdukları etkileşim biçimlerinin ve destek almak istedikleri gelişimsel becerilerin öğrenilmesi amacıyla yarı yapılandırılmış sorulardan oluşan bir görüş formu oluşturulmuştur. Bu sorular, araştırmanın amacına uygun olacak şekilde, alanında uzman araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur. İhtiyaç belirleme formundaki yarı yapılandırılmış sorular ile ebeveynlerin desteklenmeye ihtiyaç duydukları, davranış yönetimi ve sosyal becerileri, bilişsel gelişim becerileri, alıcı ve ifade edici dil becerileri, ince ve kaba motor becerileri, kişisel bakım ve uyum becerileri, problem davranışlar ve davranış düzenleme becerileri hakkında bilgi alınmıştır. Alınan bilgiler Tablo 1’de gösterilmiştir.

Ankara Gelişim Tarama Envanteri (AGTE)

AGTE, 0-6 yaş bebek ve çocukların gelişimi ve becerilerini annelerden alınan bilgiler doğrultusunda değerlendirmek amacıyla Savaşır ve ark. (1995) tarafından geliştirilmiştir. AGTE, dil-bilişsel alanında 64 madde, ince motor alanında 26 madde, kaba motor alanında 24 madde ve sosyal beceri-özbakım alanında ise 39 madde bulunmakta ve bütün gelişim alanlarından toplam 164 madde olup envanter dört alt testten oluşmaktadır. Envanter sorulan becerilere “evet”, “hayır”, “bilmiyorum” şeklinde annelerden alınan cevaplar doğrultusunda değerlendirilmektedir. AGTE’nin Cronbach’s alpha katsayıları hesaplanmış ve üç farklı yaş aralığında iç tutarlılığın oldukça yüksek olduğu belirlenmiştir (Cronbach’s alpha katsayısı: 0.80-0.99). Test-tekrar test güvenirlik sonuçlarında her bir yaş aralığının iç tutarlılığı; 0.99, 0.98 ve 0.88 olduğu, Cronbach’s alpha katsayılarının ise 0.98, 0.97 ve 0.88 olduğu görülmektedir (Savaşır ve ark., 1995).

Araştırmada nitel verileri oluşturan AGTE tarama testi bebeklerin gelişimlerini değerlendirmek için yapılmıştır ve erken müdahale AGTE’nin sonuçlarının tamamı araştırmacı tarafından puanlanarak kaydedilmiştir.

Veri toplama yöntemi

Erken Müdahale Eğitimi kapsamında bebek kütüphanesine başvuran 92 gönüllü ebeveyne bebekleri ile yapılacak çalışma hakkında bilgi verilmiştir. Çalışma sürecinde gerekli olan formlar ebeveynlerle birlikte doldurulmuştur. Gönüllü annelere Kişisel Onam Formu, Kişisel Bilgi Formu, İhtiyaç Belirleme Formu ve yarı yapılandırılmış ‘Aile Görüşme Formu’ uygulanmıştır. Ardından 92 bebeğin gelişimlerini tespit edip, çalışılacak alanları belirlemek amacı ile AGTE uygulanmıştır. AGTE testi sonucunda gelişim riski görünen dokuz bebek Gelişimsel Eğitim Programı’na yönlendirilmiştir. Uygulanan bu form ve testler neticesinde oluşturulan çalışmanın yedi haftalık müdahale programı akışı şu şekildedir:

1. Hafta: Aile ve bebek ile tanışma formların doldurulması ve kütüphane tanıtımı
2. Hafta: İhtiyaç belirleme formu kapsamında oluşturulan programın uygulanması
3. Hafta: Beceri destek programların uygulanması

4.Hafta: Bireysel görüşme

5.Hafta: Ev ziyaretlerinin yapılması

6.Hafta: Bireysel görüşme

7.Hafta: Materyal tasarımı ve aile ile vedalaşma

Erken müdahale programı, araştırmacılar tarafından belirlenen eğitim grubu üzerinde gerekli izinler alındıktan sonra belirtilen kurum, zaman ve saatlerde bilgilendirilmiş ebeveynler ile görüşülerek, eğitimi kabul eden annelerle birlikte, Karabük Üniversitesi Çocuk Gelişimi bölümü son sınıf öğrencilerinden Erken Müdahale dersleri kapsamında verilen destek ile araştırmacıların rehberliğinde 7 hafta boyunca 45 dakikalık seanslar şeklinde yürütülmüştür. Erken müdahale eğitim programı, Karabük Zübeyde Hanım İl Halk Kütüphanesinde bulunan bebek kütüphanesinde bebeklerle bireysel görüşme şeklinde gerçekleştirilmiştir. Program boyunca gerekli görülen ebeveyn ve çocuk için en az bir kez olmak üzere ev ziyaretleri de yapılmıştır.

Erken müdahale programı kapsamında öncelikle ebeveyn ve bebeklerin kütüphaneyi tanımaları ve bebeklerin kütüphaneye kaydolmalarına önem verilmiştir. Evde annelerin bebekleri ile etkileşimli kitap okuma uygulamaları yapabilmeleri için kitap almaları konusunda destek verilmiştir. Araştırmacılar sorumlu oldukları ebeveynler ile önceden iletişim kurup ebeveynlerin uygun olduğu bir saatte bebek kütüphanesine davet edip tanışmayı gerçekleştirmişlerdir. Tanışma sürecinde araştırmacılar ilk olarak ebeveynlere kendilerini ve programını tanıtarak başlamışlardır. Ardından bilimsel verilerin kullanılması amacıyla katılımcılardan gerekli formları doldurulmaları istenilmiş ve böylece anne ve bebeğin ihtiyaçları doğrultusunda eğitim programı planlanmıştır. Erken müdahale eğitim programı her yaş bebeğin kendi gelişimsel süreçlerine yönelik bireysel görüşmeler şeklinde yürütülmüştür. Eğitimi belirlemek için uygulanan ihtiyaç belirleme formu doğrultusunda bireysel müdahale planında hangi beceri alanı üzerine çalışılacağı ve kazandırılması hedeflenen rutinler annelere bahsedilerek uygulamaya geçilmiştir. Eğitim süreci yedi hafta boyunca bu uygulamalar doğrultusunda devam etmiştir. Erken müdahale programının son aşamasında ise bebek kütüphanesinde annelerden eğitimin etkililiği, anne-bebek etkileşimi üzerindeki değişiklikler ve anne görüşleri üzerine görüşme yapılarak yedi haftalık erken müdahale programı değerlendirilmiştir. Annelerle eğitim sonlandırılırken etkileşimin keyifli ve olumlu son bulması amacıyla desteklenen beceri alanlarına yönelik, materyal tasarımı yapılarak erken müdahale eğitimi programı tamamlanmıştır. Erken müdahale eğitim programı, bebeklerin gelişim alanlarına yönelik, günlük rutinler oluşturulması hedeflenerek hazırlanmıştır. Her gün erken müdahale programı günlük rutin etkinlikleri oluşturulurken banyo zamanı, yemek/ atıştırma vakti, oyun zamanı gibi zaman dilimlerine yer verilmiştir. Örneğin banyo zamanında yapılacak etkinlikler için banyoda çocuk tüm seslerin olmadığı kelimeler söyleyebilir.” Örneğin; “sıcak” için “sı”. Çocuğun çabasını pekiştirin. Örneğin; “evet, sıcak!”. Diyerek kayıp sesi belirginleştirin. Bu anlaşılır dil modeli sağlayarak ses gelişimini şekillendirmeye yardım eder. şeklinde öneriler verilmektedir. Yemek/atıştırma vakti etkinlikleri için çocuğa atıştırma ya da yemek vakti yemek yeme seçeneği sunarken, ona 2 seçenek verin ve hangi seçeneği istediğini sorun. Çocuk tercih edilen seçeneği işaret eder ve kelimeyi düzgün olmayan bir şekilde telaffuz eder. Örneğin; peyniri işaret eder ve kelimeyi “pee” dediğinde “peynir” “bende peyniri severim”i uygun bir şekilde diyerek

“peynir” dediğinde yorum yapınız ve peynir kelimesinin sonundaki /y/ nir-i bastırarak yavaşça, açıkça ve hafifçe söylediğinizden emin olunuz. şeklinde öneriler verilmektedir. Oyun zamanı etkinlikleri için ise oyuncaklarla oynarken, çocuğun bir kelimeyle ilgili sesleri öğrenmesine yardımcı olmak için basit ve kısa sözcük modelleri söyleyiniz. Örneğin, bir oyuncak ocakta yemek pişiren bakıcı, “yumurta”yı modelleyebilir ve “yumurta”yı tekrarlayabilir. Çocuk “yumur” diyerek tekrarladığında bakıcı, çocuk konuşma modelini duysun diye yumurtadaki son sesi vurgulayan “yumurta”yı modelleyebilir, şeklinde öneriler verilmektedir. Verilen bu örneklendirmeler, bebeklerin ifade edici dil becerilerine yönelik “anlaşılma” becerisinin kazandırılması için oluşturulan günlük rutinleştirme örneğidir (Crawford & Weber, 2021).

Verilerin analizi

Bu çalışmada içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi bir metin üzerinde araştırmacılar tarafından belirli sözcüklerin daha kısa içeriği olan kategoriler kapsamında özetlendiği ve belirli kurallar çerçevesinde gerçekleştirilen sistematik kodlama süreci olarak tanımlanabilir (Büyüköztürk ve ark., 2018). Yapılan çalışmada bebek kütüphanesi ortamında gerçekleştirilen erken müdahalede, bebeklere rutinlerle desteklenecek becerilerin belirlenmesi için oluşturulan ihtiyaç belirleme formunda annelerin verdiği cevaplar ve bu çalışma doğrultusunda eğitimin anneye ve bebeğe olan katkısını belirlemek amacıyla oluşturulan yarı yapılandırılmış açık uçlu üç soruya verilen cevaplardan elde edilen verilerin analizi, içerik analizi ile yapılmıştır. Bu analiz sonucunda elde edilen temalar kategoriler halinde bulgular kısmında verilmiştir. Tablo 1’de çalışılması planlanan ana temalar yer almaktadır. Anne yorumlarına A (14), A (7) gibi kod isim verilmiştir. Kodlamalar, alanda aktif olarak çalışan bir akademisyen ve araştırmacı üç uzman çocuk gelişimci tarafından, literatürdeki ve eğitim programında uygulanan “Her Gün Erken Müdahale” kitabında bulunan beceri alanlarındaki başlıklar baz alınıp kategorize edilerek oluşturulmuştur (Crawford & Weber, 2021).

Araştırmacının etik yönü

Katılımcılara; araştırma kapsamında toplanılan bilgilerin gizli tutularak sadece araştırma amacı ile kullanılacağı, çalışmanın tamamen gönüllülük esasına dayandığı ve istedikleri zaman sonlandırabilecekleri, sorulara yanıt vermeleri takdirde ise araştırmaya onam verdikleri anlamına geldiği ifade edilmiştir. Veriler toplanmadan önce Karabük Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulundan izin belgesi alınmıştır (Karar no: 14; Tarih: 29.03.2024). Araştırma, analitik ve kesitsel tipte bir çalışmadır.

Bulgular

Tablo 1 incelendiğinde erken müdahale uygulayıcılarının 26’sının davranış yönetimi ve sosyal beceri çalışmaları, 9’unun bilişsel gelişim becerilerini destekleme çalışmaları, 25’inin alıcı ve ifade edici dil becerileri kazanımı çalışmaları, 8’inin motor becerilerin kazanımı çalışmaları, 48’inin kişisel bakım ve uyum becerileri çalışmaları, 13’ünün problem davranışlar ve davranış düzenleme çalışmaları yaptığı görülmektedir. Erken müdahale uygulayıcılarının en çok kişisel bakım ve uyum becerileri alanındaki çalışmalara ağırlık verdiği görülmektedir. Davranış yönetimi ve sosyal beceriler çalışmaları bulgularına bakıldığında erken müdahale uygulayıcılarının 8’inin paylaşma, arkadaşlarla oyun kurma, sosyal gelişimin desteklenmesi çalışmaları, 5’inin bağımsız oyun kurma çalışmaları, 4’ünün ayrılık kaygısı çalışmaları, 3’ünün

bağlanma ve akran etkileşimi çalışmaları, 2’sinin yönergelere ve kurallara uyma, etkileşim başlatma becerileri, duygularını ifade etme, başkalarıyla sözlü-sözsüz iletişim başlatma ve sürdürülebilirlik çalışmaları, 1’inin sorumluluklarını yerine getirme, kendini tanıtma ve sırasını bekleme çalışmaları yaptığı görülmektedir. Davranış yönetimi ve sosyal beceriler konularında yapılan görüşmeler sonucu alınan bilgilere göre anneler bebeklerinde; akranlarıyla etkileşim kurma, yalnız başına oyun oynayabilme, paylaşma ve sosyalleşme becerilerinin desteklenmesi konularında çalışmaların olmasını istediklerini vurgulamışlardır. Konuyla ilgili anne ifadelerinin bazılarına aşağıda yer verilmiştir;

“Oğlumun kendi kuralları var ve akranlarıyla bir araya geldiğinde daha uyumlu oynamaya alışın ve farklı ortamlarda sindirsin amacım.” (A14; Akran etkileşimi)

“Kendi kendine oynayabilmesini, benden başka birileriyle de kalabilmesini, oyun üretebilmesini istiyorum.” (A7; Sosyal gelişimin desteklenmesi)

“Çocuğum yabancılara karşı tavır alıyor, ailesi haricinde hiç kimseyle yakınlık kuramıyor ve oyuncaklarını paylaşmıyor.” (A26; Başkalarıyla sözlü-sözsüz iletişim başlatma ve sürdürülebilirlik)

“Kızımı bebek kütüphanesine sosyalleşmesi için getireceğim. Kızım herkese kolay kolay ısınmıyor, etrafında oyun oynayacak arkadaşı yok, hiç yakın arkadaşı olmadığı için bu akranları ile oyun kuramıyor, başkalarıyla aynı ortama girmek istemiyor, aynı ortamda bulunduğu çekiniyor, oyun sırasında arkadaşlarına vuruyor.” (A27; Sosyal gelişimin desteklenmesi, akran etkileşimi)

“Kardeşi doğduktan sonra kendisiyle çok vakit geçiremediğim için burada yaşlılarıyla sosyalleşmesini istiyorum.” (A28; Sosyal gelişimin desteklenmesi, akran etkileşimi)

“Kızım tek başına oyun oynamayı reddediyor ve sürekli benim çevremde dolanıyor. Bazen evde yapmamız gereken işlerimiz olduğunda telefon veriyoruz ve bu durumdan rahatsızım.” (A43; Bağımsız oyun kurma)

Tablo 1. Erken müdahale uygulamaları boyunca yapılan çalışmaların kategorileri

Çalışılan konular	Frekans
Kişisel bakım ve uyum becerileri	48
Davranış yönetimi ve sosyal beceriler	26
Alıcı ve ifade edici dil becerileri	25
Problem davranışlar ve davranış düzenleme	13
Bilişsel gelişim becerilerini destekleme	9
İnce ve kaba motor beceriler	8
Toplam	139

Bilişsel gelişim becerilerini destekleme bulgularına bakıldığında erken müdahale uygulayıcılarının 9’unun dikkat ve odaklanma çalışmaları 13’ünün kavram gelişimi ve diğerlerinin kavram gelişiminin alt boyutları konusunda çalışmalar yaptığı görülmektedir.

Bilişsel gelişim becerilerini destekleme konusunda yapılan görüşmeler sonucu alınan bilgilere göre anneler bebeklerinde; renklerin öğretimi, dikkat süresinin artırılması ve odaklanmanın sağlanması konularında çalışmaların olmasını istediklerini vurgulamışlardır. Konuyla ilgili anne görüşlerinin bazılarına aşağıda yer verilmiştir;

“Renkleri öğrenmeyi reddediyor nasıl bir yol izlemem gerektiğini bilmiyorum. Oyun oynarken ilgisi çabuk dağılıyor.

Çok hareketli ve sabırsız. Belki yaşının normalidir ama ben ne yapmalıyım öğrenmek istiyorum.” (A25; Kavram gelişimi/reng öğretimi)

“Çocuğumun dikkat süresi kısa ve renkleri öğrenemedi.” (A29; Dikkat ve odaklanma/reng öğretimi)

“Kızım yaptırmak istediği davranışlar konusunda çok ısrarcı. İstediklerini hemen yapmadığımızda ağlamaya başlıyor ve dikkati çabuk sağılıyor. Odak noktasını hemen başka etkinliklere kaydırıyor.” (A42; Dikkat ve odaklanma)

Tablo 2. Dil gelişimi becerilerini destekleme

Çalışılan konular	Frekans
İfade edici dil becerileri	29
Etkileşimli kitap okuma programı	19
Ses taklidi	4
Kelime dağarcığında sürekli ve aşamalı artış	3
Alıcı dil becerileri	3
Jest ve mimik kullanma	1
Sözcük tekrarı	1
Kuklayla canlandırma	1
Yönergeye uyma	1
Toplam	62

Tablo 2' ye bakıldığında erken müdahale uygulayıcılarının 29'unun ifade edici dil becerileri çalışmaları, 19'unun etkileşimli kitap okuma programı çalışması, 3'ünün alıcı dil becerileri ve kelime dağarcığında sürekli ve aşamalı artış çalışmaları, diğer uygulayıcıların ise jest ve mimik kullanma, sözcük tekrarı, kuklayla canlandırma ve yönergeye uyma çalışmaları yaptığı görülmektedir. İfade edici dil becerilerinin desteklenmesi çocukların konuşmalarını arttırmaya yöneliktir ve olumlu dönütler alınmıştır. Dil gelişimi becerilerini destekleme konusunda yapılan görüşmeler sonucu alınan bilgilere göre anneler bebeklerinde; ifade edici dil becerilerinin desteklenmesini ve dil gecikmesini ortadan kaldırmaya yönelik konularda çalışmaların olmasını istediklerini vurgulamışlardır. Bu konular hakkındaki anne görüşleri aşağıdaki gibidir;

“Çocuğumun dil gelişimi yönünden yaşadığı zorlanma ve yaşitlarına oranla geride olması sebebiyle bebek kütüphanesine geldim.” (A12; İfade edici dil becerileri)

“Bebek kütüphanesine daha önce de gelmiştik. Oğlumun sosyalleşmesi ve dil gelişimi için bundan sonraki süreçte de gelmek istiyoruz.” (A30; İfade edici dil becerileri)

“Oğlum 8 aylıkken ‘anne, baba, dede’ gibi tek kelimeler kullanıyordu. Eşim ve ben iş dolayısıyla farklı şehirlerde yaşıyoruz. Eşimin yanına 5 ay kalmaya gittik ve döndüğümüzde oğlum konuşmayı tamamen bıraktı. Bu durumundan dolayı dil ve konuşma terapistine gittik ve sosyalleşmesi için de akranları ile vakit geçirerek konuşma ve dil becerisini kazandırmaya çalışmak için bebek kütüphanesine getiriyorum.” (A31; İfade edici dil becerileri)

“Kitap okumak istediğimde çocuğumun ilgisini çekemiyorum bu yüzden kitaplara alışmasını istiyorum.” (A41; Etkileşimli kitap okuma programı)

İnce ve kaba motor gelişim becerileri bulgularına bakıldığında erken müdahale uygulayıcılarının 15'inin ince motor beceri çalışmaları, 8'inin kaba motor beceri çalışmaları, 2'sinin manipülatif beceriler çalışmaları ve birinin boyama, çalışmaları yaptıkları görülmektedir. İnce motor becerilerinin desteklenmesi çalışmalarının daha fazla çalışıldığı görülmektedir. Motor gelişim becerilerini destekleme konusunda yapılan görüşmeler sonucu alınan bilgilere göre

anneler bebeklerinde; ince motor becerilerine yönelik manipülatif etkinliklerin gerçekleştirilmesini kaba motor becerilerine yönelik ise emekleme ve adımlama gibi becerilerin desteklenmesi konularda çalışmaların olmasını istediklerini vurgulamışlardır. Annelerin vurguladıkları konular hakkındaki bazı görüşlere yer verilmiştir;

“Farklı ve dikkat çekici etkinliklerle kızımın ilgisinin ‘ince motor becerilerini’ geliştirecek yönde olmasını istiyorum.” (A5; İnce motor beceri)

“Kızım legoları dizemiyor ve benden dizmemi istiyor ve ben dizdikten sonra yıkıyor. Oyun hamurunu çok seviyor ama şekil veremiyor ve bütün olarak oynuyor. Makas tutamıyor. İnce motor becerileri gerektiren oyun ve oyuncaklardan kızım sıkılıyor. Bu yüzden de yapmak istemiyor.” (A32; Manipülatif beceriler)

“Motor becerilerine katkı sağlayan etkinlikler yapılırsa iyi olur. Kızım 9 aylık olmasına rağmen emeklemiyor ve yürümeye çalışıyor ama ben önce emeklemesini istiyorum ve bunun için destek almak istiyorum.” (A33; Kaba motor beceri/Emekleme).

Tablo 3'e bakıldığında en fazla 20 ebeveyne ve çocuğuna uyku rutini oluşturma ardından 13 ebeveyne ve çocuğuna tuvalet eğitimi konusunda çalışma yapılmıştır. Erken müdahale uygulayıcılarının 11'inin beslenme ve birinin öz bakım becerileri çalışmaları yaptıkları görülmektedir. Kişisel bakım ve uyum becerilerini destekleme konusunda yapılan görüşmeler sonucu alınan bilgilere göre anneler bebeklerinde; en çok uyku rutini oluşturma, emmeyi ve emziği bırakma ve tuvalet eğitiminin desteklenmesi konusunda çalışmaların olmasını istediklerini vurgulamışlardır.

Tablo 3. Kişisel bakım ve uyum becerileri

Çalışılan konular	Frekans
Uyku rutini	20
Tuvalet eğitimi	13
Beslenme	11
Özbakım (diş fırçalama)	1
Toplam	51

Annelerin çalışılmasını en çok istedikleri konulara dair görüşleri aşağıdaki gibidir;

“Bebeğimle uyku problemleri yaşıyoruz. Geceleri 3'e kadar uyumadığı oluyor.” (A2; Uyku rutini)

“Kızımın gündüz ve gece uykuları çok kısa sürüyor, ayakta uzun süre allayarak uyutuyorum ve uyku problemi var.” (A34; Uyku rutini)

“Çocuğumla ilgili tuvalet eğitimi konusunda destek almak için hemen arayıp başvurdum.” (A11; Tuvalet eğitimi)

“Kızım ilk 1 hafta tuvaleti geldiğinde söylediği, altını kirlettiğinde rahatsız olduğunu gösteren davranışlar sergiledi ama daha sonra birden bunlardan vazgeçip tuvaletini söylemedi ve sık sık altını kirletti. Tekrar tuvalet eğitimine başlamak istiyorum.” (A35; Tuvalet eğitimi)

“Kızımın sosyal bir ortama girmesini istiyorum ve memeyi bırakmadığı için bu uygulamadan yararlanarak Bebek Kütüphanesi aracılığıyla yardım almak istiyorum. Kızım emme konusunda beni çok yoruyor ve sürekli emmek istediği için çok yıprandım ve artık memeden kesmek istiyorum.” (A40; Beslenme/ Emmeyi bırakma)

Problem davranışlar ve davranış düzenleme

Problem davranışlar ve davranış düzenleme bulgularına bakıldığında erken müdahale uygulayıcıları çocukların özellikle vurma, itme ve ısırma davranışlarını düzenleme konularında

çalışmışlardır. Diğer problem durumların varlığı birbirine yakın oranda görülmektedir.

Problem davranışlar ve davranış düzenleme becerilerini destekleme konusunda yapılan görüşmeler sonucu alınan bilgilere göre anneler bebeklerinde; kardeş kıskançlığı, vurma/itme gibi fiziksel davranışlar ve duygusal davranışlar sonucu oluşan kriz konularında çalışmaların olmasını istediklerini vurgulamışlardır. Konuyla ilgili anne ifadelerinin bazılarını aşağıda yer verilmiştir;

“Çocuğumun sinir ataklarıyla bazen baş edemiyorum.” (A4; Kriz yönetimi)

“Çocuğumun uyku sorunu var, gün içinde hiç uyumuyor ve yorulmuyor, parmağını çok emiyor, bu da parmağının şişmesine neden oluyor ve sık sık kafasını yere vuruyor. Bu sorunları çözmek istiyorum.” (A36; Parmak emme/kafa vurma davranışı)

“2 ay önce ailemize yeni bir üye katıldı. Kardeşi doğduktan sonra onu kıskanmaya, ona zarar vermeye ve hırçınlaşmaya başladı. Kendisinin de kardeşi gibi emzirilmesini, altına bez bağlanmasını istiyor ve tırnak yemeye başladı.” (A37; Kardeş kıskançlığı)

“Çocuklarımdan uyku düzenleri yok ve abisinin kızıma olan kıskançlığından dolayı kardeşine vurması ve itmesi var. Bu durumların çözümünü istiyorum.” (A38; Vurma/itme/kardeş kıskançlığı)

“Kızımın bağımlı olduğu bir battaniyesi var ve yanından hiç ayırmak istemiyor. Artık bu battaniye ile gezmesini istemiyorum ve emzik bırakma konusunda yardım almak istiyorum.” (A39; Emzik bırakma).

Tablo 4. Annelerle gelişimi destekleyici materyal tasarımı

Çalışılan konular	Frekans
Kukla	14
Kavram öğretimine yönelik materyaller	13
İnce motor becerisine yönelik materyaller	9
Duyu materyali	8
Uyku arkadaşı	7
Beslenme eğitimine yönelik materyaller	4
Eğitici kitap	3
Duygu ifade materyali	2
Toplam	60

Tablo 4'e bakıldığında erken müdahale uygulayıcılarının eğitime katılan annelerle eğitimin son haftasında bebeklere yönelik olarak en çok kukla ve kavram öğretimine yönelik materyaller tasarladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Materyallerin oluşturulması sürecinde bebeklerin ihtiyaçları göz önünde bulundurulmuştur. Aşağıda annelerin materyal hazırlamalarına ve çocuklarıyla yaptıkları uygulama etkinliklerine dair örnek görsellere yer verilmiştir.

Şekil 1' de etkili kitap okuma ve anne ile çocuğunun materyal yapma süreci gösterilmektedir.

Erken müdahale eğitiminin etkililiğine dair ebeveynlerin görüşleri

Erken müdahale uygulayıcıları tarafından gerçekleştirilen 7 haftalık eğitimin etkililiğine ve sonuçlarına dair anne görüşmelerinden elde edilen bulgular, “davranış yönetimi ve sosyal beceriler, bilişsel gelişim, dil gelişimi, motor gelişim, kişisel bakım ve uyum becerileri, problem davranışlar ve davranış düzenleme becerileri” başlıkları altında sınıflandırılmış ve bununla ilgili anne görüşlerinin bazılarını aşağıda yer verilmiştir.

Şekil 1. Bebek kütüphanesinde yapılan uygulama örnekleri

Eğitim süreci boyunca bebeğinizde gözlemlediğiniz değişimler neler?

“Evde bizim hiç söylemediğimiz ya da öğretmediğimiz kelimeleri kullandığını ve dil açısından biraz daha geliştiğini fark ettim. Önceden bir çocuk ya da bebek gördüğünde çok oynamaz sadece bakardı şimdi ‘gel’ diye çağırıyor ya da sarılmak, oyun oynamak istiyor. Sosyalleşmesine de fayda sağladığını düşünüyorum.” (A19)

“Uyku süreci biraz daha düzene girdi. Kitapları daha düzgün kullanmayı öğrendi. Kitaplarını yırtmayı oyuncaklarını kırmayı bıraktı.” (A20)

“Bebek kütüphanesi güzel bir yer. Bundan sonra da çocuğumla gelmek isterim. Burayı sevdi. Sosyalleşmesi açısından güzel oldu.” (A24)

“Verilen eğitim sayesinde bebeğimin uyku rutininde düzelmeler oldu. Uyku dışında da Beyza Hanım’ın seans sürelerinde bebeğim ile kurduğu iletişim, bebeğimde davranış düzeltmelerine sebep oldu.” (A25)

Davranış yönetimi ve sosyal beceriler çalışmalarına ilişkin bulgular

Ailelere göre davranış yönetimi ve sosyal beceriler konularında aile görüşlerini incelerken özellikle bebeklerinde en çok çalışılması istenen konuların, anneden bağımsız vakit geçirebilmeleri ve akranlarıyla etkileşim içinde olmalarını istediklerini söylemişlerdir. Bununla ilgili bazı anne görüşleri aşağıda yer almaktadır.

“Kızımın sosyalleşmesini ve benden ayrı olarak bir şeylerle ilgilenmesini istiyordum. Eda Hanım da bunu başardı. Her türlü dikkatini çekmeyi, farklı oyunlar oynamayı, mutlu olmasını başardı. Çok güzel iletişim kurdu.” (A7)

“Ayşe ile ilk başladığımızda benden başka kimseyle durmaz, oynamaz iken Zeynep Hanım’a 2.haftadan itibaren alışıp oynamaya başladı.” (A8)

“Kütüphanede yapılan etkinliklerle ve burada geçirdiğimiz zamanla birlikte bebeğimde paylaşma, arkadaş edinme, iletişim kurma, dinleme ve karşısındakine saygı gösterme gibi becerilerinde artış oldu.” (A14)

Bilişsel gelişim becerilerini destekleme çalışmalarına ilişkin bulgular

Ailelere göre bilişsel gelişim becerilerinin destekleme çalışmalarında aile görüşlerini incelerken özellikle bebeklerinde etkinliklere olan odaklanma ve dikkat sürelerini

arttırmak, yeni kavramların öğretilmesini sağlamak konularında destek almak istediklerini söylemişlerdir. Bununla ilgili anne görüşleri aşağıda yer almaktadır.

"Ayşe'deki dikkat süresinin çok kısa olduğunu fark ettik. Annesi olarak bunun sebebini uzun süre telefon ile vakit geçirmesine bağladım ancak ben bu konuyu önemsemezken Özlem Hanım ile bu konu hakkında fikir alışverişi yapıp çözümler bulduk. Kızımın çok az vakit geçirdiğini fark ettim. Aslında telefonda İngilizce ve eğitici çizgi filmler izliyor derken kızıma zarar verdiğimi anladım." (A21)

"Etkinliklerde dikkat süresinin her hafta daha uzadığını fark ettim. Hangi tür oyuncaklara ilgisi olduğunu fark ettik. Kitapları okuma alışkanlığı daha çok gelişti." (A22)

Dil gelişimi becerilerini destekleme çalışmalarına ilişkin bulgular

Ailelere göre dil becerilerini destekleme çalışmalarında aile görüşlerini incelerken bebeklerinde görülen gelişimsel dil gecikmesinin ve iletişimi başlatma becerisinin desteklenmesi konularında destek almak istediklerini söylemişlerdir. Bununla ilgili aile görüşleri aşağıda yer almaktadır.

"Bu eğitimden ilk başta bir verim alabileceğimi düşünmüyordum. Ama verilen eğitim ve yapılan etkinlikler çocuğumun çok ilgisini çekti ve çok memnun kaldım. Oğlumun üç kelime dışında başka bir kelimesi yoktu. Buraya gelmeye başladığımızdan beri kelimeleri arttı. Bebek kütüphanesinin ve öğretmenimizin çok katkısı olduğunu düşünüyorum." (A10)

"Çocuğumun dil gelişimi yönünden yaşadığı zorlanma ve yaşlılarına oranla geride olması sebebiyle getirdiğimiz bebek kütüphanesinde dil gelişimi desteğinin yanı sıra sosyalleşmesi açısından da oldukça yarar sağladı." (A12)

"Dil gelişimi açısından sorun yaşıyorduk.7 haftalık eğitim sayesinde bunları aştık. 3 kelimeli cümleler kurmaya başladı. Sorduğum sorulara cevap alabiliyorum. Evdeki oyunlarımız daha fazla konuşarak olmaya başladı." (A13)

Motor gelişim becerilerini destekleme çalışmalarına ilişkin bulgular

Ailelere göre motor gelişim becerilerini destekleme çalışmalarında aile görüşlerini incelerken bebeklerinde gelişim düzeyine uygun olarak ince ve kaba motor becerilerinin desteklenmesi konularında destek almak istediklerini söylemişlerdir. Anneler bebeklerinin manipülatif becerilerinin geliştiğini, emekleme ve adımlama becerilerinde ilerlemelerin olduğunu bildirmiştir. Bununla ilgili anne görüşlerinden bazıları örnek olarak aşağıda yer almaktadır.

"Çocuğum eğitime başlamadan önce ince motor becerileri yapamıyordu, yapmak istemiyordu. Legolarla, oyun hamurlarıyla oynamıyordu. Eğitime başladıktan sonra ince motor becerileri gelişti. Babasıyla birlikte Legolarla oynuyor ve oynarken çok eğleniyor." (A9)

"Yaptığımız etkinliklerin el ve motor becerilerinin gelişmesinde bize ve kızıma çok faydası oldu." (A5)

"Kütüphane etkinliğine ilk başladığımızda bebeğim merdiven çıkamıyorken ilerleyen haftalarda merdivenlerden destek alarak çıkmaya başladı." (A6)

Kişisel bakım ve uyum becerilerini destekleme çalışmalarına ilişkin bulgular

Ailelere göre kişisel bakım ve uyum becerilerini destekleme çalışmalarında aile görüşlerini incelerken bebeklerinde uzayan emme sürecini bırakma ve uyku rutini oluşturma, tuvalet eğitimini başlatma konularında destek almak istediklerini söylemişlerdir. Bununla ilgili anne görüşlerinden örnekler aşağıda yer almaktadır.

"Artık bezlerimizi banyoda klozet üzerinde çıkarıyoruz, önceleri ayakta temizlemek işkenceydi. Emzirme de tam bir kâbustu. Günde 15-16 kez emiyorduk şimdi 3'e kadar düştük." (A1)

"Gece 3'ten önce uyumayan kızım, öğretmenimiz sayesinde erkenden uyuyor, yatağa verdiği etkinlikler sayesinde seerek giriyor. Eğitim bebeğime ve bana çok şey kattı. Çocuğumun uyku problemi tamamen aşıldı. Dili gelişti, arkadaşlarıyla bir şeyler paylaştı. Bekleme davranışı gibi iyi kazanımlar sağladı." (A2)

"Çocuğumla ilgili tuvalet eğitimi konusunda destek almak için hemen arayıp başvurdum.2 kere denemiş olduğum ve bir daha denemekte kendimde güç bulmakta çok zorlandığım tuvalet eğitimi sonunda çözüme kavuştu." (A11)

Problem davranışlar ve davranış düzenleme becerilerini destekleme çalışmalarına ilişkin bulgular

Ailelere göre problem davranışlar ve davranış düzenleme becerilerini destekleme çalışmalarında aile görüşlerini incelerken bebeklerinde ve çocuklarında kardeş kıskançlığı, vurma ve gelişimsel dönem krizleri konularında çalışılmasını istediklerini söylemişlerdir. Bununla ilgili aile görüşleri aşağıda yer almaktadır.

"Henüz yenidoğuya gelmiş kardeşine karşı, kardeş sevgisini aşlamak için elinizden geleni yaptınız." (A3)

"Kızımın bir şeyler fırlatma, kızınca etrafında gördüğü her şeyi yere atma sorunu vardı. Yine sizinle konuşarak fikir alışverişi yaparak bu sorunumuzu da kısmen aştığımız için mutluyum. Ayrıca bu süreç bana da katkılar sağladı. Ben de birçok konuda fikir sahibi oldum ve bilinçlendim." (A4)

"Bebeğim vurma davranışını bırakarak, izin istemeyi ve saygı duymayı öğrendi." (A15)

"Çocuğumun yeni arkadaşlıklar edinmesi, ekran süresindeki azalma ve bu şekilde çocuğumun farklı etkinliklere yönelmesine katkı sağladı. Eğitim süreci çocuğumun kendini daha iyi ifade etmesini, sosyalleşmesini ve davranış problemlerinin azalmasını sağladı." (A16)

"Kızım artık eskisi gibi hırçınlık yapmıyor. Yemeğini daha güzel yiyor. Kardeşiyle arası daha iyi ve artık tırnağını yemiyor." (A17)

Eğitimin anne ve bebeklerin gelişimine katkısı

Erken müdahale kapsamında gerçekleştirilen eğitimin genel değerlendirilmesi katılımcılara sorulan 2 soru başlığıyla incelenmiştir. Aşağıda bu sorulara ve anneler tarafından verilen bazı yanıtlara yer verilmiştir.

Eğitimin bebeğinize ve size ne gibi katkıları oldu?

Eğitim sonunda annelerde ve bebeklerde ne gibi değişikliklerin olduğunun tespiti için aile görüşmelerinden elde edilen bazı ifadeler aşağıda yer verilmiştir.

"Bebeğimle daha çok vakit geçirmeme ve onu daha iyi tanımama yardımcı oldu. Birlikte güzel vakit geçirme imkânı bulduk." (A18)

"Bu eğitimi komşularımın önermesi üzerine tercih ettim (...) Bu eğitime katıldığımızdan beri kızımda hem dil hem de motor becerilerini kullanmada ilerleme olduğunu fark ettik. Eğitim sürecinde de kızımla nasıl etkileşim sağlamamız gerektiğini ve gelişim alanlarının desteklemek için yapmamız gereken etkinlikleri öğrendim. Bu eğitim daha da bilinçlenmeye yardımcı oldu." (A19)

"Eğitim uyku konusunda eksik olduğum, unuttuğum veya aklıma gelmeyen yöntemler sunarak bu sorunu daha kolay geçirmemi sağladı. Bebeğim de kendi başına daha rahat uyumaya başladı." (A20)

"Çocuğumla daha verimli vakit geçirmeyi öğrendim. Daha doğru kitap okumayı, çocuğuma bir şeyler verirken ben de almayı öğrendim." (A22)

"Kızım gelişimsel olarak değerlendirilmiş oldu ve değerlendirme sonuçlarına göre gelişimi desteklendi. Motor becerilerinde gözle görülür ilerlemeler oldu. Benden bağımsız, kendi yatağında uyumaya başladı. Çok güzel farklı kitaplar okundu." (A23)

"Eğitim çocuğumun, kütüphaneyi erken yaşta tanınması için, çok güzel bir fırsat oldu. Böyle bir imkân olmasaydı kütüphaneyle tanışması, belki bizler gibi ilkokul, ortaokul yıllarına kadar gecikebilirdi." (A24)

Eğitim ile ilgili öneri ya da görüşleriniz nelerdir?

Eğitim sonunda annelerden, gerçekleştirilen erken müdahale programının geri dönütünün alınması ve ne gibi iyileştirilmelerin yapılabilmesini öğrenmek için anne görüşmelerinden elde edilen geri dönütlerin bazılarını aşağıda yer verilmiştir.

"9 aylık bir çocuğa göre daha fazla materyal desteği sağlanabilir. Daha az kişiyle eğitim verilerek çocukların dikkatini yoğunlaştırmaları sağlanabilir. Seans günleri haftada 2-3 defaya çıkarılabilir." (A18)

"Eğitimin bence hafta da bir kez olması kısa çünkü ortamı veya sizleri unutabiliyorlar hafta da bir yerine iki-üç kez olabilir. Onun dışında çocuklar ve bizler için çok güzel bir uygulama." (A19)

"Kütüphanedeki materyallerin yaş grubuna göre fazlaştırılması çok daha iyi olur." (A20)

"Bebek kütüphanesindeki kitaplar çocuğumun yaşına göre çok uygun ve çok dikkatini çektiği için buradan da kitap alıp kullanabilmeyi çok isterim." (A22)

"Eğitimin daha uzun sürmesini veya 2 saat olmasını dilerdim. Bireysel çalışma olduğundan dolayı birkaç çocuğun bir arada olması dikkat dağıtıcı olabiliyor, çocuklar birbirlerinin etkinliklerine girebiliyor. Aynı gelişim alanlarının desteklenmesi gereken çocuklar için grup halinde olabilir." (A24)

Tartışma

Çocuklarda davranışların geliştirilmesine yönelik becerilerin desteklenmesi bebeklik döneminden itibaren anne babaların ya da bu dönemde çocuğun bakımıyla ilgilenen diğer yetişkinlerin karşılaştıkları problemlere yönelik gerçekleştirdikleri bir tutumdur. Bu dönemde, çocuğun gelişimin bir parçası olan süreçlerde kardeş kıskançlığı ve kriz yönetimi gibi problem davranışlar gözlemlenebilir; bu durumlar çocuğun akranlarını, çevresini ve ailesini olumsuz etkileyebilmektedir (Elibol & Akoğu, 2018). Yapılan çalışmada ebeveynlerden bunu destekler nitelikte geri dönütler alınmıştır. Alınan geri dönütler doğrultusunda erken müdahale uygulamaları boyunca yapılan çalışmalar; kişisel bakım ve uyum becerileri, davranış yönetimi ve sosyal beceriler, alıcı ve ifade edici dil becerileri, problem davranışlar ve davranış düzenleme, bilişsel gelişim becerilerini destekleme, ince ve kaba motor beceriler olmak üzere sınıflandırılmıştır.

Davranış yönetimi ve sosyal beceriler bebeklerin, duygusal, zihinsel ve sosyal gelişimlerini desteklediği için bebeklik döneminde bu becerilerin geliştirilmesi çok önemlidir. Bebeklik döneminde kazandırılan bu temel beceriler ile bebek duygusal güvenlik becerisi kazanır. Kazandığı bu güvenlik duygusu beraberinde duygusal sağlamlık gibi önemli temel yaşam becerisi getirerek bebeklerin ileriki dönemlerinde kuracakları ilişkilerde önemli olmaktadır. Bu kapsamda düşünüldüğünde

davranış yönetimi ve sosyal becerilerin bebeklerin, temel yaşam becerileri, özgüven kazanma, uyum sağlama gibi becerileri kazanmalarında kritik bir rol oynadığı söylenebilir. Davranış yönetimi ve sosyal becerileri çalışmalarında özellikle ebeveynlerin ihtiyaç duydukları konular en çok vurguladıkları konudan en az vurguladıkları konuya göre; paylaşma, arkadaşlarla oyun kurma, sosyal gelişimin desteklenmesi, bağımsız oyun kurma, ayrılık kaygısı, bağlanma, akran etkileşimi, yönergeler ve kurallara uyma, etkileşim başlatma becerileri, duygularını ifade etme, başkalarıyla sözlü-sözsüz iletişim başlatma ve sürdürme, sorumluluklarını yerine getirme, kendini tanıtma, sırasını bekleme olarak sıralanmaktadır. Yapılan çalışmada da anneler özellikle çalışmasını istedikleri konuyu ihtiyaç belirleme formunda; paylaşma, arkadaşlarla oyun kurma ve bağlanma olarak belirtmişlerdir. Erken müdahale çalışmalarında bağlanma temelli birçok çalışmanın yapıldığı görülmüştür ve bunlardan bir tanesi Kohlhoff ve ark. (2022) tarafından yapılmıştır ve yaptıkları çalışmada 12-24 aylık çocukların bağlanma sonuçlarını iyileştirmeyi amaçlamışlardır. Yapılan çalışmanın sonucunda bebeklerde olumlu sosyal, duygusal ve psikolojik ilerlemeler kaydedilmiştir. Bebek kütüphanesinde gerçekleştirilen müdahale programı ve etkinlikler aracılığıyla yapılan anne görüşmeleri sonucunda elde edilen bulgular da sosyal beceriler açısından desteklenen bebeklerde gelişimin olduğu gözlenmiş ve Kohlhoff ve ark. (2022)'nin yaptıkları çalışmayla benzer sonuçlar bulunmuştur. Şahin (1993) yaptığı çalışma ile ebeveynlere, bebeklerinin kurdukları oyunlarına saygı göstermesi, bebeklerinin tek başına oyun kurma becerisi kazanması ve grup oyunlarına katılımlarını desteklemesine yönelik adımlar atılması, bebeklerini kendi haline bırakıp onlarla ilgilenmemek şeklinde davranışlardan kaçınması gerektiğini, bebeklerinin oyunlarına katılmaya istekli olmaları gerektiğini vurgulamaktadır. Bu kapsamda yapılan çalışmamızda erken müdahale temelli oyun etkinliklerimiz sırasında bunu destekler çalışmalar yapılmıştır.

Bebeklik döneminde bilişsel gelişim becerilerini destekleme bebeğin gelecekteki sosyal becerilerini ya da uyumunu, duygusal zekâsını ve motor becerilerini desteklediği ve benzer birçok alanda kilit bir rol oynadığı için önemlidir. Bilişsel gelişim becerilerini destekleme alanında ihtiyaç duyulan konular en çoktan en aza doğru olacak şekilde şu şekildedir: dikkat ve odaklanma, kavram gelişimi, renk, boyut, şekil, miktar. Yapılan çalışmada ihtiyaç belirleme formunda annelerin en çok çalışılmasını istedikleri konular ise dikkat ve odaklanma, kavram gelişimidir ve bu kapsamda en çok çalışılan konular olmuşlardır. Bilişsel becerileri destekleme çalışmalarında en çok dikkat ve odaklanma ile kavram gelişimi çalışmaları vurgulanmıştır. Binns ve Oram Cardy (2019) yaptıkları literatür taraması sonucunda sosyal-pragmatik yaklaşımın temel alındığı müdahale yöntemlerinin bebeklerin ortak dikkat, yüze odaklanmaları, amaçlı davranışları, iletişim başlatmaları gibi becerilerinin sosyal iletişim özelliklerinin üzerinde olumlu etkileri olduğunu düşünmektedirler. Kavram gelişimi ise bebeklerde algısal uyarıcıların düzenleme yeteneklerinin gelişmesi ile öğrenilmeye başlanır (Üstün & Akman, 2003). Bu doğrultuda bebek kütüphanesinde gerçekleştirdiğimiz kavram gelişimi etkinliklerinin etkileri ile paralel olduğu söylenebilir. 2024 yılında yapılan güncel bir çalışma sonucunda prematüre bebeklere uygulanan erken gelişimsel müdahale programlarının bebeklik dönemindeki bilişsel ve motor sonuçları iyileştirdiğine; okul öncesi çağıdaki çocuklara

uygulanan erken müdahale programlarının ise bilişsel sonuçları ve akademik süreçleri iyileştirdiği şeklinde sonuç bildirmişlerdir (Orton ve ark., 2024).

Bebeklik döneminde sağlanan dil becerisini destekleme çalışmalarının bebeğin bilişsel ve sosyal gelişiminin, ileride akademik başarılarının olumlu yönde etkilendiği ve bebeğin dil becerilerinin güçlenmesi sonucunda iletişim yeteneklerinin geliştiği düşünülmektedir. Dil gelişimi becerilerini destekleme alanında ihtiyaç olduğu belirlenen; ifade edici dil becerileri, etkileşimli kitap okuma programı, ses taklidi, kelime dağarcığında sürekli ve aşamalı artış, alıcı dil becerileri, jest ve mimik kullanma, sözcük tekrarı, kuklayla canlandırma, yönergeye uyma olarak, en çok çalışılan konulardan en az çalışılan konular olacak şekilde sıralanmaktadır. İfade edici dil becerileri ve etkileşimli kitap okuma programı annelerin en çok çalışılmasını istedikleri konular olmuştur ve çalışmamızda annelerin istekleri göz önünde bulundurularak en çok bu iki alanda çalışma gerçekleştirilmiştir. Literatür incelendiğinde ve yapılan programlar incelendiğinde de en çok çalışılan konuların ifade edici dil becerileri ve etkileşimli kitap okuma programı olduğu görülmektedir. Demir ve Küntay (2013) yaptıkları çalışmada dil becerilerinin ebeveyn davranışları, uygun çevresel faktörlerle birlikte şekillendiğini ve ebeveynlerin bebekleriyle olan konuşmalarındaki etkileşimler sayesinde bebeklerin alıcı ve ifade edici dil becerilerinin desteklendiğini göstermektedirler. Erken müdahale çalışmasıyla beraber annelerin bebekleriyle yaptıkları etkinlikler sonucunda ifade edici dil becerilerinin desteklenmesi de bu çalışmayı doğrular niteliktedir. Dil bakımından zengin uyaranların olduğu bir çevreye sahip olmak bebeklerde alıcı ve ifade edici dil becerilerini desteklemede temel oluşturmaktadır. Huttenlocher ve ark. (1991), erken dönemde sözcük dağarcığının gelişiminde konuşmaya maruz kalmanın rolünü tespit etmek amacıyla anneler ve 14-26 aylık bebekleri ile yaptığı çalışmanın sonucunda annelerin çocuklarıyla olan iletişimde kullandıkları sözcük çeşitleri arasında farklılıklar olduğunu ve çalışma sonucunda, annesinden daha fazla sayıda ve çeşitlilikte sözcük işiten bebeklerin; 16 aylıkken 33, 20 aylıkken 131, 24 aylıkken 295 daha farklı sözcük üretebildiği sonucuna ulaşılmıştır. Ersoy ve ark. (2015) tarafından yapılan bir çalışmada ise kitap okunduğunda, çocuğun tüm duyuları devreye girdiği belirtilmiştir. Çocuğun dil ve bilişsel gelişim düzeyine uygun çocuk kitaplarının, alıcı ve ifade edici dil gelişiminin desteklenmesini sağlayan birincil eğitim araçları arasında yer aldığı belirtilmektedir. Bebek kütüphanesine gelişimsel dil gecikmesi problemiyle gelen anne ve bebekleriyle yapılan erken müdahale çalışmaları sonucunda da anne görüşlerinden elde edilen bulgular sonucunda olumlu ilerlemeler kaydedilmesi literatürde yapılan çalışmaları desteklemektedir. Bu noktada literatürde ebeveynlerin günlük rutinler (yemek yeme, oyun oynama, giyinme vb.) sırasında çocuklarına yönelttiği dile kıyasla, çocuklarına kitap okurken kullandığı dilin birçok açıdan daha çeşitli olduğu, hikâyelerin çeşitli sözcükler ve nadir sözcükler içerdiği belirtilmektedir ve bebek kütüphanesinde yapılan EKOP programlarının ve rutin temelli etkinliklerin çalışmada kullanılması annelerden olumlu yanıtların alınmasını ve bebeklerde ilerlemelerin gerçekleşmesini sağlamıştır (Huttenlocher ve ark., 1991). Yıldırım ve ark. (2023) çalışmalarında kitap okumanın etkileşimli biçimde gerçekleştirilmesinin bebeklerin gelişimi ve ebeveyn-bebek etkileşimi için daha etkili olduğunu vurgulamaktadır. Bu kapsamda bebek kütüphanesi ortamında

yapılan etkileşimli kitap okuma çalışmasının önemi bulgulardan elde edilen sonuçlarla paralel olduğu görülmektedir.

Bebeklerin, hareket yeteneklerini kazanırken aynı zamanda kas gücü, denge ve koordinasyonlarının da kazanıldığı evre olduğu için bebeklik döneminde motor becerilerinin desteklenmesi çok önemlidir. Motor gelişim becerilerinde en çoktan en aza olacak şekilde çalışılan konuların; ince motor beceri, nesne tutma, kaba motor beceri, manipülatif beceriler, boyama, yapboz yapma, oyun hamuru oynama, parmak boyası etkinliği, desteksiz adım atma, emekleme, top atma şeklinde olduğu görülmektedir. İnce motor beceri, kaba motor beceri ve nesne tutmanın annelerinde ihtiyaç belirtmesi neticesinde en çok çalışılan konular olduğu görülmektedir. Yürümeyi öğrenme eylemi, bebeklerde kollarını ve ellerini serbestçe kullanması demektir ve bu sayede, nesneleri kavrama, kaldırma ve hareket ettirme becerileri olan motor becerileri öğrenmektedirler (Kail, 2004). Bebekler önlerinde hareket halinde olan bir nesne gördüklerinde almak için ona doğru uzanmaktadır. Örneğin bebeklerin biberon ile süt içmesi esnasında oyunlaştırma yoluyla bebeğin ellerini biberona tutturmaya teşvik edilmesinin nesne tutma becerisi kazandırmak için yapılan bir çalışma olduğu düşünülmektedir. Sando ve ark. (2021) yaptıkları çalışmada bebek ve çocukların motor gelişimlerinde riskli oyunlar aktif rol oynadığını söylemektedir. Riskli oyunlarda geniş yer alan kaplayan kaba ve ince motor hareketlerin, bebek ve çocukların denge, koordinasyon ve beden farkındalıklarının gelişmesi için çok önemli olduğunu belirtmektedirler. Bebeklik döneminde kişisel bakım ve uyum becerilerinin kazanılması, çocuğun bağımsızlık duygusunu geliştirmesine ve günlük yaşamda kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmesine yardımcı olur. Kişisel bakım ve uyum becerilerinde en çoktan en aza doğru çalışılan konular: uyku rutini, tuvalet eğitimi, beslenme, emmeyi bırakma, yemek seçme, özbakım (diş fırçalama) şeklindedir. Annelerin ihtiyaç belirleme formunda çoğunluk olarak belirttikleri uyku rutini, tuvalet eğitimi ve beslenme konularının en çok çalışılan konular olduğu görülmektedir. Bebeklerde görülen uyku sorunlarının, özellikle yatma zamanı zorlukları, gece uyanmaları genel olarak kendi kendini yatıştırma ile ilişkilidir. Sadeh ve Anders (1993) kendi kendini yatıştırarak (bağımsız bir şekilde) uykuya dalma için işlemsel olan bir model geliştirmişler ve bebeğin kendi kendini yatıştırarak uykuya geçmesinde kilit bir durum olduğunu aynı zamanda uyku bozukluklarının azalarak uyku konsolidasyonunun da artmasıyla sonuçlandığını göstermişlerdir. Varol (2005) tuvalet eğitimi, bebeğin erken dönemde edinmesinin önemli olduğunu söylemektedir ve tuvalet alışkanlığının kazanıldığı dönemi bir ve üç yaşları arasındaki dönem olarak belirtmiştir. Bu kapsamda çalışmamızda, annelerden de en çok kazandırılması beklenen beceri olan tuvalet eğitimi için rutinler oluşturulmuştur.

Problem davranışlar bebeklerde dil, sosyal beceriler, duygusal kontrol gibi hayati yeteneklerini gelişimini olumsuz yönde etkileyebilir bu nedenle davranış düzenleme çok önemlidir. Problem davranışlar ve davranış düzenlemede en çok çalışılan konudan en az çalışılan konuya doğru sıralama: vurma/ ısırma/ itme, kardeş kıskançlığı, kriz yönetimi, inatlaşma, parmak emme, emzik bırakma, ağlama, tırnak yeme, ekran bağımlılığı, öfke, kafa vurma davranışı, duygu regülasyonu şeklindedir. Çalışmamızda annelerin ihtiyaç belirtmesi üzere vurma/ısırma/itme davranışının en çok çalışılan konu olmuştur. Jeong ve ark. (2021) yapmış oldukları çalışmanın sonucuna göre; ebeveynlik müdahalelerinin erken

çocuklukta bilişsel, dil, motor, sosyo-duygusal gelişimi ve bağlanmayı iyileştirdiğini ve davranış problemlerini azalttığını bulmuşlardır ve ebeveynlik müdahalelerinin bilişsel gelişimi iyileştirmede orta derecede olumlu bir etkisi olduğunu göstermiştir. Bu sonuç bebek kütüphanesinde gerçekleştirilen tüm beceri çalışmalarının da etkili olduğunu destekler niteliktedir.

Araştırmanın sınırlılıkları

Bu çalışma; Yalnızca Karabük ilinde Aralık 2023- Ocak 2024'te çalışmaya gönüllülük esası ile katılan 0-36 aylık bebeğe sahip 92 anne ve bebekten elde edilen veriler ile sınırlılık göstermektedir. Katılımcılardan elde edilen veriler, araştırmada çalışılan bebeklerin gelişimsel değerlendirmesini belirlemek amacıyla AGTE sorularının ölçtüğü niteliklerle normal gelişim gösteren çocuklarla sınırlıdır.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada, bebeklerin beceri gelişiminin desteklenmesine yönelik bebek kütüphanelerinde uygulanan erken müdahale destek programının niteliğini incelemek amaçlanmıştır. Araştırmanın sonuçları, erken dönemde yapılan doğru ve sürekli müdahalelerin bebeklerin gelişimlerinde çok etkili bir faktör olduğunu göstermiştir. Erken müdahale uygulayıcıları ile birlikte annelerin aktif katılımı ile müdahale programının bebek kütüphanesi dışındaki diğer ortamlarda da destekleyici faaliyetlerin devam etmesi; kişisel bakım ve uyum, davranış yönetimi ve sosyal beceriler, alıcı ve ifade edici dil, problem davranışlar ve davranış düzenleme, bilişsel gelişimin desteklenmesi ve ince ve kaba motor becerilerinin desteklenmesi bebeklerin gelişim alanlarındaki süreçlerini hızlandırmakta ve 0-3 yaş bebeklik döneminin erken müdahale için kritik bir dönem olduğunu vurgulamaktadır. Bu yaşlarda erken müdahalenin günlük rutinelere entegre edilmesi, yapılan eğitici materyallerle desteklenmesi ve sürecin devamlılığının ve takibinin sağlanması bebeklerin gelişimlerini bütüncül olarak desteklemektedir. Bebek kütüphanesinde gerçekleştirilen erken müdahale programının sonuçlarının, anne görüşlerinden elde edilen bulgularına bakıldığında özellikle dil gelişimi, sosyal gelişim ve uyku rutinlerinin desteklenmesinde iyileştirici etkisinin kaçınılmaz olduğu vurgulanmaktadır. Erken müdahale programındaki etkinliklerin etkili, anlamlı ve yararlı olduğu anneler ve erken müdahale uygulayıcıları tarafından vurgulanmaktadır. Erken müdahale programına olan katılımın evdeki öğrenmeleri de teşvik ettiği, gerçekleştirilen ev ziyaretleri ile bebeklerdeki gelişimsel problemlerin daha hızlı iyileştirilmesine katkıda bulunduğu belirlenmiştir. Bu bağlamda şu öneriler yapılabilir:

- Kültür Bakanlığı, kütüphanelerde gerçekleştirilecek olan erken müdahale programlarının yaygınlaştırılmasını ve uygulama için gerekli çocuk gelişimi profesyonellerinin istihdamını artırabilir.
- Üniversiteler bünyesinde akademik çalışmalar yapılmalı ve oluşturulan bu müdahale programı aracılığıyla daha fazla ilde pilot çalışmalar gerçekleştirilebilir.
- Kütüphanecilerin ve çocuk gelişimi uzmanlarının multidisipliner çalışmalarıyla erken müdahale programlarının etkinliği ve tanıtımı artırılabilir.
- Bebek kütüphanelerinde gerekli durumlarda gelişimsel tarama ve testlerin yapılabilmesi, ailelerle bireysel görüşme ve planlamaların yapılabilmesi için ayrı bir uzman çalışma odası bulundurulabilir.

- Erken müdahale programının gerçekleştirileceği kütüphanelerde gerekli materyallerin ve seans odalarının düzenlemesi ve oluşturulması için ilgili kurum ve kuruluşlardan yardımlar sağlanabilir.
- Annelerle gerçekleştirilen müdahale programlarına baba katılımını da sağlayabilmek için gerekli baba destek programları oluşturulabilir ve baba- bebek etkileşiminin önemini vurgulayan araştırmalar yapılabilir.
- Dijital ve çevrimiçi platformlarda geliştirilen ve uygulanabilen erken müdahale programlarının da kullanımı ve yapılacak olan projelerle sayısının artırılması teşvik edilmeli ve desteklenmelidir.

Etik Komite Onayı

Bu çalışma için etik kurul onayı Karabük Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'ndan alınmış ve bilimsel komite tarafından onaylanmıştır (Karar no: 14; Tarih: 29.03.2024).

Bilgilendirilmiş Onam/Hasta Onamı

Çalışmaya katılan tüm gönüllülerden bilgilendirilmiş onam yazılı olarak alınmıştır.

Hakem Değerlendirmesi

Dış bağımsız.

Yazar Katkıları

Ş.C.: Giriş, Yöntem, Bulgular, Tartışma, Sonuç Ve Öneriler, Son Okuma.

G.H.: Giriş, Veri Toplanması, Veri Analizi, Tartışma.

Y.B.: Yöntem, Veri Toplanması, Veri Analizi, Tartışma.

B.K.N.: Verilerin Toplanması, Verilerin Analizi, Bulgular, Tartışma, Sonuç ve Öneriler.

Çıkar Çatışması

Çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Finansal Destek

Bu çalışmada finansal destek alınmamıştır.

Ethics Committee Approval

Ethics committee approval was obtained from Karabuk University Social Sciences and Humanities Research Ethics Committee (Board Decision: 14; Date: March 29, 2024).

Informed Consent

Informed consent was obtained in writing from all volunteers participating in the study.

Peer-Review

Externally peer-reviewed.

Author Contributions

S.C.: Introduction, Method, Results, Discussion, Conclusions and Recommendations, Final Reading.

G.H.: Introduction, Data Collection, Data Analysis, Discussion.

Y.B.: Method, Data Collection, Data Analysis, Discussion.

B.K.N.: Data Collection, Data Analysis, Findings, Discussion, Conclusion and Recommendations.

Conflict of Interest

The authors have no conflicts of interest to disclose.

Sources of Funding

This research received no specific grant from any funding agency in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Kaynaklar

- Alkan Ersoy, Ö., & Bayraktar, V. (2015). Okul öncesi dönemde çocuk edebiyatı kavramı ve çocuk kitaplarının özellikleri. A. Turla (Ed.) *Okul öncesi dönemde çocuk edebiyatı*. Ankara: Hedef Yayıncılık.
- Aytekin, Ç., & Bayhan, P. (2015). Erken müdahale uygulama basamakları. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 2(2), 1-14.
- Bayhan, P., & Taştekin, E. (11-13 Mayıs 2015). Avrupa'da erken müdahale modelleri [Kongre sunumu]. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1(Supl2), 20-25.
- Binns, A. V., & Cardy, J. O. (2019). Developmental social pragmatic interventions for preschoolers with autism spectrum disorder: A systematic review. *Autism & Developmental Language Impairments*, 4(1), 1-18.
- Brown, M. I., Westerveld, M. F., Trembath, D., & Gillon, G. T. (2018). Promoting language and social communication development in babies through an early story book reading intervention. *International Journal of Speech-Language Pathology*, 20(3), 337-349.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2018). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Byington, T. A., & Whitby, P. J. (2011). Empowering families during the early intervention planning process. *Young Exceptional Children*, 14(4), 44-56.
- Chmiliar, L. (2010). Multiple-casedesigns. A. J. Mills, G. Eurepas & E. Wiebe (Eds.). *Encyclopedia of casestudy research* (pp. 582-584). USA: SAGE Publications.
- Crawford, M. J., & Weber, B. (2021). *Her gün erken müdahale! küçük çocuklar ve ailelerine yönelik günlük rutinelere yerleştirilmiş etkinlikler*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Demir, Ö. E., & Küntay, A. (2013). *Yağmurlu ana babalık: Kuram ve araştırma içinde*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Dowdall, N., Melendez-Torres, G. J., Murray, L., Gardner, F., Hartford, L., & Cooper, P. J. (2019). Shared picture book reading interventions for child language development: A systematic review and meta-analysis. *Child Development*, 91(2), 383-399.
- Elibol, F., & Akoğlu, G. (2018). *Davranış Yönetimi*. Ankara: Hedef CS Yayıncılık ve Mühendislik.
- Fraenkel, J. R., & Wallen, N. E. (2000). *How to design and evaluate research in education*. (4th ed.). Boston: McGraw-Hill.
- Girard, L. C., Pingault, J. B., Doyle, O., Falissard, B., & Tremblay, R. E. (2016). Developmental associations between conduct problems and expressive language in early childhood: A population-based study. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 44, 1033-1043.
- Guralnick, M. J. (2016). Early intervention for children with intellectual disabilities: An update. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 30(2), 211-229.
- Huttenlocher, J., Haight, W., Bryk, A., Seltzer, M., & Lyons, T. (1991). Early vocabulary growth: Relation to language input and gender. *Develop Mental Psychology*, 27(2), 236-248.
- Jeong, J., Franchett, E. E., Ramos de Oliveira, C. V., Rehmani, K., & Yousafzai, A. K. (2021). Parenting interventions to promote early child development in the first three years of life: A global systematic review and meta-analysis. *PLOS Medicine*, 18(5), e1003602.
- Kail, R. V. (2004). *Children and their development* (3rd Ed.). Upper Saddle River, NJ.: Pearson Education.
- Keilty, B. (2010). *The early intervention guide book for families and professionals: Partnering for success*. New York: Teachers College Press.
- Kızıllöz, T., & Karaca, İ. (14-17 Kasım 2018). *Çocuk kütüphanelerinde Maker Hareketi'nin uygulanabilirliği üzerine bir değerlendirme ve model önerisi* [Kongre sunumu]. 1. Uluslararası Çocuk Kütüphaneleri Sempozyumu, Nevşehir, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Kohlhoff, J., Lieneman, C., Cibralic, S., Traynor, N., & McNeil, C. B. (2022). Attachment-based parenting interventions and evidence of changes in toddler attachment patterns: An overview. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 25(4), 737-753.
- Orton, J., Doyle, L. W., Tripathi, T., Boyd, R., Anderson, P. J., & Spittle, A. (2024). Early developmental intervention programmes provided post hospital discharge to prevent motor and cognitive impairment in preterm infants. *Cochrane Database of Systematic Reviews*. (2).
- Sando, O. J., Kleppe, R., & Sandseter, E. B. H. (2021). Risky play and children's well-being, involvement and physical activity. *Child Indicators Research*, 2021, 1-17.
- Savaşır, I., Sezgin, N., & Erol, N. (1995). *Ankara Gelişim Tarama Envanteri el kitabı*. Ankara: Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi.
- Sadeh, A., & Anders, T. F. (1993). Infant sleep problems: Origins, assessment, interventions. *Infant Mental Health Journal*, 14(1), 17-34.
- Şahin, F. T. (1993). *Üç altı yaş grubu çocuklarının anne babalarının çocuk oyun ve oyuncakları hakkındaki görüşlerinin incelenmesi* [Yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Tercan, H., & Bayhan, P. (2020). Erken müdahale kapsamında taranan 0-72 aylık çocuklarda gelişimsel gecikmelerin dağılımı. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(22), 25-37.
- Ülker, P., Kahraman, Ö. G., & Ceylan, Ş. (11-13 Mayıs 2015). Sağlık personelinin erken müdahale konusunda annelerle yaptıkları çalışmalara ilişkin değerlendirmeleri [Kongre sunumu]. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1(Supl2), 48-62.
- Üstün, E., & Akman, B. (2003). Üç yaş grubu çocuklarda kavram gelişimi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(24), 137-141.
- Varol, N. (2005). *Beceri öğretimi ve öz bakım becerilerinin kazandırılması*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Yıldırım, N., Ceylan, Ş., & Aydın, Ü. (2023). Bebek kütüphanesinde uygulanan baba-bebek etkileşiminin kitap ve oyun aracılığıyla incelenmesi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*. 13(4), 2407-2423. <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.1307179>
- Yılmaz, B., & Ekici, S. (2011). Çocuk kütüphanesi hizmetleri için ilkeler. *Türk Kütüphaneciliği*, 25(4), 545-552.
- Yin, R. (1984). *Case study research: design and methods*. California: Sage Publications.
- Zwaigenbaum, L., Bauman, M. L., Choueiri, R., Kasari, C., Carter, A., Granpeesheh, D., & Pierce, K. (2015). Early intervention for children with autism spectrum disorder under 3 years of age: recommendations for practice and research. *Pediatrics*, 136(1), 60-81.